

*IV Liceum Ogólnokształcące im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie
20—124 Lublin ul. Szkolna 4 tel. 81 747 — 78 — 17 www.4lo.lublin.pl*

PROGRAM

WYCHOWAWCZO - PROFILAKTYCZNY

IV LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO

IM. STEFANII SEMPOŁOWSKIEJ

W LUBLINIE

2017 - 2020

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
PODSTAWA PRAWNA	3
MISJA SZKOŁY	5
SYLWETKA ABSOLWENTA	5
SYLWETKA WYCHOWAWCY	6
ADRESACI PROGRAMU I KIERUNKI DZIAŁAŃ	6
GŁÓWNE CELE REALIZOWANE NA WSZYSTKICH ZAJĘCIACH EDUKACYJNYCH PRZEZ WSZYSTKICH NAUCZYCIELI.....	7
DIAGNOZA POTRZEB PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNYCH UCZNIĄ.....	9
WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI / PRAWNYMI OPIEKUNAMI UCZNIÓW	10
DZIAŁANIA WYCHOWAWCZE.....	11
Rozwój poznawczy ucznia	11
Kształtowanie postaw społecznych, etycznych, obywatelskich i patriotycznych	14
Rozwój umiejętności osobistych uczniów	17
Zapobieganie podejmowaniu przez młodzież zachowań ryzykownych, ze szczególnym uwzględnieniem używania środków psychoaktywnych	19
Podniesienie poziomu wiedzy na temat zdrowia fizycznego i psychicznego	21
Zapobieganie niepowodzeniom szkolnym uczniów	22
Pomoc w planowaniu dalszej kariery edukacyjnej i zawodowej uczniów	23
REALIZACJA PROGRAMU WYCHOWAWCZO - PROFILAKTYCZNEGO.....	25
PRZEWIDYWANE EFEKTY DZIAŁAŃ WYCHOWAWCZYCH I PROFILAKTYCZNYCH	25
EWALUACJA	27

WSTĘP

Program Wychowawczo – profilaktyczny IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie opisuje całościowo wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i profilaktycznym, których podejmuje się szkoła w roku szkolnym 2017/2018, 2018/2019, 2019/2020.

Program Wychowawczo - profilaktyczny jest efektem wspólnej pracy rodziców, uczniów i nauczycieli. Powstał w oparciu o wyniki ewaluacji Programu Wychowawczego w roku szkolnym 2015/2016 i Programu Profilaktyki w roku szkolnym 2016/2017.

Program uwzględnia potrzeby uczniów, oczekiwania rodziców i wnioski nauczycieli. Realizowany będzie przez nauczycieli we współpracy z rodzicami podczas wszystkich zajęć prowadzonych w szkole i poza nią. Integralną częścią Programu Wychowawczo - Profilaktycznego IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie są następujące dokumenty:

- Procedury postępowania w sytuacjach kryzysowych,
- Kalendarz imprez i uroczystości,
- Plany pracy wychowawczej,
- Regulamin wycieczek, imprez turystyczno-krajoznawczych oraz kulturalnych,
- System udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

PODSTAWA PRAWNA

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
2. Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991r. Nr 120, poz. 526z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2198).
4. Rozporządzenie MEN z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977).
5. Rozporządzenie MEN z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. z 2015 r., poz. 1249).
6. Rozporządzenie MEN z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno - pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2017 r., poz. 1591).
7. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 487).

8. Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 957).
9. Ustawa o zmianie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 23 lipca 2008 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 180, poz. 1108).
10. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 882).
11. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 783).
12. Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1390).
13. Ustawa z dnia 26 października 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1654).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977).
15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. z 2015 r., poz. 1249).

MISJA SZKOŁY

Jesteśmy: szkołą z bogatą historią i tradycjami – IV Liceum Ogólnokształcące im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie istnieje od 1912 roku.

Prowadzimy: działalność dydaktyczno - wychowawczą. Służymy uczniom, rodzicom i środowisku lokalnemu.

Wartościami, którymi się kierujemy są: kompetencja, rzetelność, otwartość, tolerancja, poszanowanie i kultywowanie tradycji.

Wyróżnia nas: szeroka oferta edukacyjna, przyjazna atmosfera, jasność obowiązujących w szkole zasad, konsekwencja w działaniu.

SYLWETKA ABSOLWENTA

Absolwent IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie swój system wartości opiera na mądrości, dojrzałości moralnej i emocjonalnej, bezpieczeństwie i poszanowaniu tradycji. Nasz absolwent:

1. dba o rozwój intelektualno - emocjonalny,
2. posiada umiejętność zdobywania, przetwarzania i wykorzystywania wiedzy,
3. rozwija zainteresowania, talenty i pasje,
4. wyraża siebie w sposób akceptowany społecznie,
5. umie zachować własną indywidualność,
6. jest wrażliwy na potrzeby i krzywdę innych,
7. jest uczciwy, sprawiedliwy i odpowiedzialny,
8. jest przygotowany do dalszej edukacji,
9. docenia wagę więzi międzyludzkich,
10. umie współpracować w grupie,
11. zna zasady demokracji i prawa,
12. aktywnie uczestniczy w życiu społecznym i kulturalnym,
13. jest świadomy zagrożeń społecznych i cywilizacyjnych,
14. posługuje się nowoczesnymi technologiami komunikacyjnymi.

SYLWETKA WYCHOWAWCY

Wychowawca IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie w swojej pracy pedagogicznej kieruje się wiedzą, zasadami sprawiedliwości, poszanowania godności człowieka i tradycji oraz dba o bezpieczeństwo wychowanków.

Nasz wychowawca:

1. jest kreatywny,
2. jest refleksyjnym praktykiem,
3. jest specjalistą w swojej dziedzinie,
4. dba o własny rozwój,
5. wzbudza u uczniów ciekawość świata,
6. wdraża uczniów do pełnienia różnych ról społecznych,
7. motywuje uczniów do samopoznania i rozwoju,
8. buduje atmosferę tolerancji i wzajemnego szacunku i zaufania,
9. w swoim postępowaniu kieruje się normami etycznymi i prawnymi,
10. swoją wiedzą i doświadczeniem dzieli się z innymi,
11. potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe,
12. skutecznie sprawuje opiekę nad wychowankami,
13. utrzymuje przyjazne relacje z uczniami i rodzicami.

ADRESACI PROGRAMU I KIERUNKI DZIAŁAŃ

uczniowie:

- dostarczenie wiedzy;
- kształtowanie umiejętności;
- kształtowanie postaw;
- pomoc w sytuacjach trudnych;

rodzice:

- dostarczenie wiedzy;
- wymiana doświadczeń;
- pozyskanie partnera do wychowawczej współpracy i współdziałania;

nauczyciele:

- doskonalenie umiejętności pracy wychowawczej z uczniami;
- doskonalenie umiejętności współpracy z rodzicami;

środowisko lokalne:

- współpraca z instytucjami pozaszkolnymi.

GŁÓWNE CELE REALIZOWANE NA WSZYSTKICH ZAJĘCIACH EDUKACYJNYCH PRZEZ WSZYSTKICH NAUCZYCIELI

Cele ogólne:

1. Wszechstronny rozwój ucznia, uwzględniający jego predyspozycje poznawcze, emocjonalne, zdrowotne i środowiskowe.
2. Kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich ucznia.
3. Kształtowanie samodzielności uczniów w myśleniu i działaniu.
4. Prowadzenie działań z zakresu promocji zdrowia psychicznego i fizycznego.
5. Propagowanie zdrowego, wolnego od uzależnień stylu życia.
6. Zapobieganie niepowodzeniom szkolnym uczniów.
7. Zapobieganie podejmowaniu przez młodzież zachowań ryzykownych, ze szczególnym uwzględnieniem stosowania środków psychoaktywnych.

Cele szczegółowe:

1. Rozwój poznawczy ucznia:
 - rozwijanie ciekawości poznawczej,
 - rozwianie potrzeby korzystania z dóbr kultury,
 - rozwijanie kompetencji czytelniczych oraz upowszechnianie czytelnictwa wśród młodzieży,
 - doskonalenie umiejętności przyswajania wiedzy,
 - rozwijanie umiejętności twórczego i krytycznego myślenia,
 - doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji;
 - poznawanie swoich zainteresowań i uzdolnień,
2. Kształtowanie postaw społecznych, etyczny, obywatelskich i patriotycznych:
 - rozwijanie postaw samorządności, przygotowanie do pełnienia różnych ról społecznych,
 - uczenie przestrzegania norm prawnych, informowanie o odpowiedzialności karnej nieletnich i dorosłych,
 - uczenie przestrzegania zasad bezpieczeństwa,
 - kształtowanie postaw patriotycznych oraz szacunku dla tradycji narodowych,
 - kształtowanie postawy szacunku dla tradycji szkoły i środowiska lokalnego,
 - kultywowanie pamięci o ludziach zasłużonych dla szkoły, środowiska lokalnego i kraju, wskazywanie i budowanie autorytetów,
 - kształtowanie postawy zaangażowania w życie społeczne między innymi poprzez uczestnictwo w akcjach charytatywnych,
 - kształtowanie postaw tolerancji i otwartości,
 - kształtowanie kultury życia codziennego.
3. Rozwijanie umiejętności osobistych uczniów:

- kształtowanie umiejętności komunikowania się i funkcjonowania w grupie,
- uczenie postaw asertywnych rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie z naciskiem grupy,
- budowanie pozytywnej samooceny uczniów,
- kształtowanie wrażliwości uczuciowej, empatii i altruizmu,
- rozwijanie umiejętności kontroli emocji, i radzenia sobie ze stresem,
- wzmacnianie poczucia odpowiedzialności za siebie i innych, promowanie postawy wzajemnej przyjaźni i zaufania,
- kształtowanie umiejętności zarządzania sobą w czasie i wyznaczania celów życiowych.

4. Zapobieganie podejmowaniu przez młodzież zachowań ryzykownych, ze szczególnym uwzględnieniem używania środków psychoaktywnych:

- podniesienie poziomu wiedzy na temat przyczyn i konsekwencji zażywania substancji psychoaktywnych,
- podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej mechanizmów uzależnienia od środków psychoaktywnych, komputera, zakupów, hazardu itp.,
- zapoznanie adresatów programu z ofertą instytucji pomocowych dla osób zagrożonych uzależnieniem,
- promowanie zdrowego wolnego od używek stylu życia,
- uczenie adresatów programu zasad bezpiecznego korzystania z technologii informacyjnych.

5. Podniesienie poziomu wiedzy na temat zdrowia fizycznego i psychicznego:

- poszerzenie wiadomości o specyfice okresu późnej adolescencji, w tym seksualności człowieka.
- rozwijanie świadomości własnego stanu zdrowia, w tym zdrowia psychicznego,
- poznanie zasad racjonalnego odżywiania się i zdrowego stylu życia,
- zwiększenie wiedzy uczniów dotyczącej honorowego krwiodawstwa i dawstwa szpiku,
- zwiększenie wiedzy ekologicznej uczniów

6. Zapobieganie niepowodzeniom szkolnym uczniów:

- zapewnienie dodatkowego wsparcia dydaktycznego,
- polepszenie frekwencji uczniów.

7. Pomoc w planowaniu dalszej kariery edukacyjnej i zawodowej uczniów:

- przygotowanie uczniów do wyboru dalszego kierunku kształcenia,
- rozwój samoświadomości uczniów, kształtowanie odpowiedzialności za siebie i swój rozwój, podejmowane decyzje i zadania,
- promowanie przedsiębiorczości,
- poznanie specyfiki lokalnego, krajowego i globalnego rynku pracy.

DIAGNOZA POTRZEB PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNYCH UCZNIA

L.p.	CELE	DZIAŁANIA	OSOBY ODPOWIEDZIALNE
1.	Zapoznanie z dokumentacją lekarską informującą o stanie zdrowia ucznia	<ul style="list-style-type: none"> • analiza kart zdrowia ucznia • orzeczenia o niepełnosprawności 	pielęgniarka szkolna, wychowawcy
2.	Zapoznanie wychowawców z dokumentacją uczniów otrzymaną w czasie przyjmowania do szkoły	<ul style="list-style-type: none"> • analiza świadectw gimnazjalnych, • analiza wyników egzaminu gimnazjalnego 	wychowawcy, nauczyciele przedmiotów
3.	Rozpoznawanie specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów (uczniowie zdolni i z dysfunkcjami)	<ul style="list-style-type: none"> • analiza opinii i orzeczeń poradni psychologiczno - pedagogicznych • obserwacja ucznia • ankiety 	psycholog, wychowawcy, nauczyciele przedmiotów
4.	Diagnoza obszarów problemów wymagających szczególnych działań profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none"> • ankieta • obserwacja zachowań uczniów 	wychowawcy klas, psycholog, nauczyciele przedmiotów
5.	Diagnoza środowiska rodzinnego uczniów	<ul style="list-style-type: none"> • ankieta • rozmowy z uczniami i rodzicami 	wychowawcy
6.	Ewaluacja szkolnego programu wychowawczo - profilaktycznego	<ul style="list-style-type: none"> • ustalenie badanego obszaru w danym roku szkolnym • ankieta/wywiad 	zespół do spraw ewaluacji, wychowawcy

WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI / PRAWNYMI OPIEKUNAMI UCZNIÓW

Odpowiedzialność za wychowanie młodzieży ponoszą rodzice. Szkoła, jako instytucja wspierająca działania rodziny, pomaga rodzicom, podejmując szereg działań charakterze wychowawczym i profilaktycznym.

1. Szkoła gwarantuje:

- zapoznanie z prawem szkolnym (Statut IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie, Program Wychowawczo - Profilaktyczny, Plan Rozwoju Szkoły, Szkolny Zestaw Podręczników, Szkolny Zestaw Programów Nauczania), kalendarzem roku szkolnego, terminami zebrań i konsultacji, terminami klasyfikacji;
- uzyskiwanie na bieżąco rzetelnej informacji na temat swojego dziecka, jego zachowania, postępów i przyczyn trudności w nauce;
- uzyskiwania informacji i porad w sprawach wychowania i dalszego kształcenia swoich dzieci;
- włączanie rodziców w planowanie i realizację działań wychowawczych i profilaktycznych szkoły,
- współpracę w rozwiązywaniu sytuacji problemowych,
- współpracę przy tworzeniu dokumentów obowiązujących w szkole,
- opiniowanie przedsięwzięć planowanych i realizowanych przez szkołę,
- poradnictwo i doradztwo psychologiczno – pedagogiczne.

2. Rodzice/ prawni opiekunowie są zobowiązani do:

- systematycznego monitorowania sytuacji szkolnej swoich dzieci i udziału w zebraniach i konsultacjach dla rodziców,
- rzetelnego informowania o sytuacji uczniów,
- pomocy w organizację imprez klasowych i szkolnych,
- uczestniczenia w pedagogizacji rodziców prowadzonej w szkole,
- ujednolicania działań wychowawczych wobec swoich dzieci zgodnie ze wskazówkami szkoły, w trakcie w rozwiązywaniu problemów wychowawczych,
- współpracy w tworzeniu dokumentacji szkolnej,
- współpracy z wychowawcą i psychologiem szkolnym w celu eliminowania zjawisk niepożądanych i patologicznych,
- wspierania autorytetu szkoły.

DZIAŁANIA WYCHOWAWCZE

Rozwój poznawczy ucznia

Zadania	Sposób realizacji	Termin	Osoby odpowiedzialne	Dokumentacja
Rozwijanie ciekawości poznawczej	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca ze szkołami wyższymi, współpraca z instytucjami i organizacjami kulturalno–oświatowymi, • organizacja wycieczek przedmiotowych oraz wykorzystanie ich efektów na zajęciach lekcyjnych i w pracy wychowawczej • organizacja konferencji naukowych. 	cały rok szkolny	dyrektor szkoły, wicedyrektor, Samorząd Uczniowski, nauczyciele, wychowawcy	zapis w dzienniku, karty wycieczek, program imprez i uroczystości szkolnych
Rozwianie potrzeby korzystania z dóbr kultury	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie wyjść młodzieży do teatrów, kin, muzeów, filharmonii, galerii sztuki itp. • współpraca z centrami kultury i innymi organizacjami propagującymi rozwój kulturalny uczestników. 	cały rok szkolny	wychowawcy klas, nauczyciele	zapis w dzienniku, karty wycieczek,
Rozwijanie kompetencji czytelniczych oraz upowszechnianie czytelnictwa wśród młodzieży	organizowanie konkursów, wydarzeń, imprez promujących czytelnictwo, udział w wydarzeniach społecznych promujących czytelnictwo np. wspólne czytanie wybranego tekstu itp. organizowanie wyjść np. do Domu Słowa.	cały rok szkolny	nauczyciele bibliotekarze, poloniści, wychowawcy klas	zapis w dzienniku, karty wycieczek

Doskonalenie umiejętności przyswajania wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć dotyczących zasad rządzących procesami uczenia się, • organizowanie zajęć dotyczących umiejętności organizacji czasu oraz przestrzeni do pracy • pomoc w dostosowaniu metod uczenia się, do indywidualnych preferencji lub niezależnych problemów poznawczych ucznia (dysleksje, dyskalkulia itp.) 	cały rok szkolny	Wychowawcy, psycholog, specjaliści , nauczyciele przedmiotów.	zapis w dzienniku, zapis w dokumentacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej
Rozwijanie umiejętności twórczego i krytycznego myślenia	<ul style="list-style-type: none"> • stosowanie metod aktywizujących, • zachęcanie uczniów do otwartego wyrażania swoich myśli, dyskusji, debat itp. 	cały rok szkolny	nauczyciele	zapis w dzienniku
Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystywanie technik informacyjnych w pracy lekcyjnej i pozalekcyjnej, • korzystanie z programów edukacyjnych dostępnych w mediach, • wykorzystywanie materiałów z czasopism i innych publikacji. 	cały rok szkolny	nauczyciele	zapis w dzienniku

<p>Poznawanie swoich zainteresowań i uzdolnień</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie uzdolnień i talentów uczniowskich, • organizacja uroczystości szkolnych • prezentowanie talentów na forum szkoły i w środowisku, • promowanie uczniów uzdolnionych w szkole (tablica informacyjna, strona internetowa szkoły, gazeta szkolna, • prowadzenie różnorodnych kół zainteresowań i warsztatów, • rozwijanie współpracy zagranicznej • przygotowanie uczniów do olimpiad przedmiotowych i konkursów. 	<p>cały rok szkolny</p>	<p>dyrektor szkoły, wicedyrektor, wychowawcy, nauczyciele, bibliotekarze</p>	<p>zapis w dzienniku, strona internetowa, gazetka szkolna, kronika szkolna, tablica informacyjna protokoły Rady Pedagogicznej, strona internetowa, Kronika Sukcesów Uczniów</p>
---	---	-------------------------	--	---

Kształtowanie postaw społecznych, etycznych, obywatelskich i patriotycznych

Zadania	Sposób realizacji	Termin	Osoby odpowiedzialne	Dokumentacja
Rozwijanie postaw samorządności, przygotowanie do pełnienia różnych ról społecznych	<ul style="list-style-type: none"> • działalność Samorządu Uczniowskiego, • udział w Młodzieżowej Radzie Miasta, • udział przedstawicieli Samorządu Uczniowskiego w opracowaniu i opiniowaniu dokumentów wewnątrzszkolnych, • nauka pełnienia określonych ról społecznych w szkole (lider grupy, koordynator, organizator, gospodarz klasy itp.), • rozwijanie współpracy uczniów z dyrektorem, nauczycielami, rodzicami, samorządami innych klas i szkół 	cały rok szkolny	opiekun Samorządu Uczniowskiego, nauczyciele, wychowawcy, psycholog, rodzice	sprawozdania z działalności Samorządu Uczniowskiego, zapis w dzienniku, strona internetowa
Uczenie przestrzegania norm prawnych, informowanie o odpowiedzialności karnej nieletnich i dorosłych	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznavanie uczniów z przepisami prawa, informowanie o skutkach prawnych zachowań z nimi niezgodnych • stosowanie przepisów Statutu szkoły jako prawa wewnętrznego placówki, • organizowanie spotkań informacyjnych 	cały rok szkolny	Wychowawcy, nauczyciele WOS	zapis w dzienniku, strona internetowa

	z Policją.			
Uczenie przestrzegania zasad bezpieczeństwa	<ul style="list-style-type: none"> • działania organizowane przez Koordynatora do spraw bezpieczeństwa, • organizowanie konferencji profilaktyczno- edukacyjnych „Tak trzeźwym kierowcom, nie śmierci na drodze”. 	cały rok szkolny	Koordynator do spraw bezpieczeństwa, wychowawcy, nauczyciele	Zapis w dzienniku, dokumentacja pracy wychowawcy, kalendarz imprez
Kształtowanie postaw patriotycznych oraz szacunku dla tradycji narodowych	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie obchodów świąt państwowych i szkolnych, organizowanie wycieczek edukacyjnych do miejsc pamięci narodowej, • eksponowanie treści patriotycznych podczas realizacji podstawy programowej z różnych przedmiotów. 	cały rok szkolny	dyrektor szkoły, wicedyrektor, wychowawcy, nauczyciele, bibliotekarze	zapis w dzienniku, kalendarz imprez i uroczystości szkolnych
Kształtowanie postawy szacunku dla tradycji szkoły i środowiska lokalnego	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie uczniów z historią szkoły oraz przybliżenie sylwetki jej patronki, • obchody Święta Szkoły, udział w Orszaku Świętego Mikołaja, • spotkania z absolwentami. 	cały rok szkolny	dyrektor szkoły, wicedyrektor, opiekun Samorządu Uczniowskiego i szkolnego koła wolontariatu, wychowawcy, nauczyciele, bibliotekarze	zapisy w dzienniku, strona internetowa, kronika szkoły, kalendarz imprez i uroczystości szkolnych
Kultywowanie pamięci o	<ul style="list-style-type: none"> • obchody Dnia Patronki Szkoły, 	cały rok	opiekun Samorządu	zapisy w dzienniku,

ludziach zasłużonych dla szkoły, środowiska lokalnego i kraju, wskazywanie i budowanie autorytetów	<ul style="list-style-type: none"> • patronat nad miejscem spoczynku Wacławy Arciszowej i innych pracowników szkoły, • prowadzenie zajęć przybliżających sylwetki osób zasłużonych dla szkoły, środowiska lokalnego i kraju 	szkolny	Uczniowskiego wychowawcy, nauczyciele,	strona internetowa, kalendarz imprez i uroczystości szkolnych
Kształtowanie postaw tolerancji i otwartości,	<ul style="list-style-type: none"> • udział w programie „Wielokulturowość Lublina” , poznawanie historii , obyczajów i wkładu w rozwój Lubelszczyzny narodów wspólnie ją zamieszkujących organizowanie spotkań z młodzieżą z Izraela • konkurs wiedzy na temat Ameryki Łacińskiej - poznawanie kultury hiszpańskiej i latynoskiej • organizowanie zajęć i uczestniczenie w wydarzeniach promujących postawy tolerancji i poznawanie innych kultur i narodowości. 	zgodnie z harmonogramem	nauczyciele historii i języków obcych,	zapisy w dzienniku, strona internetowa, kalendarz imprez i uroczystości szkolnych
Kształtowanie postawy zaangażowania w życie społeczne między innymi poprzez uczestnictwo w	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie akcji charytatywnych, • działalność Szkolnego koła wolontariatu, • udział w różnych formach działalności 	cały rok szkolny	dyrektor szkoły, wicedyrektor, wychowawcy, nauczyciele,	zapis w dzienniku, podziękowania i dyplomy, zapisy w dziennikach zajęć dodatkowych

akcjach charytatywnych	społecznej na terenie miasta.		bibliotekarze	
Kształtowanie kultury życia codziennego	<ul style="list-style-type: none"> • dbałość o kulturę słowa, • uczenie zasad savoir – vivre’u, • przestrzeganie norm współżycia społecznego; 	cały rok szkolny	wszyscy pracownicy szkoły	zapisy w dzienniku

Rozwój umiejętności osobistych uczniów

Zadania	Sposób realizacji	Termin	Osoby odpowiedzialne	Dokumentacja
Kształtowanie umiejętności komunikowania się i funkcjonowania w grupie	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć integracyjnych w klasach, w tym Rajdu klas pierwszych • uczenie i promowanie zasad poprawnej komunikacji oraz korelacji pomiędzy przestrzeganiem zasad społecznych, a satysfakcjonującym funkcjonowaniem w grupie 	cały rok szkolny	wychowawcy, nauczyciele, psycholog	zapisy w dzienniku, strona internetowa, kalendarz imprez i uroczystości szkolnych
Uczenie postaw asertywnych rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie z naciskiem grupy	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dotyczących postaw asertywnych, sposobów rozwiązywania konfliktów i umiejętności reagowania w sytuacjach trudnych, • prowadzenie działań mediacyjnych w sytuacjach konfliktowych 	cały rok szkolny	wychowawcy, psycholog, specjaliści, nauczyciele, Dyrektor	Zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego, książka rozmów protokołowanych

	<p>występujących w szkole,</p> <ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie i zapobieganie sytuacjom przemocowym w szkole 			
Budowanie pozytywnej samooceny uczniów	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć, których celem jest samopoznanie, budowanie pozytywnej samooceny i poczucia własnej wartości: • promowanie i odkrywaniu mocnych stron i zdolności uczniów 	cały rok szkolny	wychowawcy, psycholog, specjaliści, nauczyciele,	Zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego
Kształtowanie wrażliwości uczuciowej, empatii i altruizmu	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dotyczących rozwoju uczuciowości wyższej człowieka m in. empatii i altruizmu, • promowanie postaw wrażliwości na potrzeby innych m ni. poprze z udział w działaniach charytatywnych. 	cały rok szkolny	wychowawcy, psycholog, specjaliści, nauczyciele, opiekun Szkolnego kola wolontariatu	Zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego
Rozwijanie umiejętności kontroli emocji i radzenia sobie ze stresem	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dotyczących istoty stresu, sposobów radzenia sobie z napięciem emocjonalnym, • - organizowanie zajęć edukacyjnych dotyczących specyfiki rozwoju emocjonalnego człowieka w okresie późnej adolescencji 	cały rok szkolny	wychowawcy, psycholog, specjaliści, nauczyciele,	Zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego

Wzmacnianie poczucia odpowiedzialności za siebie i innych, promowanie postaw wzajemnej przyjaźni i zaufania	<ul style="list-style-type: none"> • realizowanie planów wychowawczych klasach, • organizowanie wycieczek i wyjść klasowych • organizowanie pomocy koleżeńskiej 	cały rok szkolny	wychowawcy, nauczyciele, samorządy klasowe	Zapisy w dzienniku, i dokumentacji pracy wychowawcy, karty wycieczek
Kształtowanie umiejętności zarządzania sobą w czasie i wyznaczania celów życiowych	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dotyczących zasad i metod zarządzania sobą w czasie, • zajęcia z doradcą zawodowym 	cały rok szkolny	psycholog, nauczyciele podstaw przedsiębiorczości, wychowawcy, doradca zawodowy	Zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego

Zapobieganie podejmowaniu przez młodzież zachowań ryzykownych, ze szczególnym uwzględnieniem używania środków psychoaktywnych

Zadania	Sposób realizacji	Termin	Osoby odpowiedzialne	Dokumentacja
Podniesienie poziomu wiedzy na temat przyczyn i konsekwencji zażywania substancji psychoaktywnych	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć edukacyjnych na temat przyczyn i konsekwencji używania substancji psychoaktywnych, • udział w akcjach profilaktyki uzależnień organizowanych przez instytucje współpracujące ze szkołą, • organizowanie wyjść na spektakle profilaktyczne dotyczące tematyki uzależnień. 	cały rok szkolny	wychowawcy, psycholog, specjaliści	Zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego
Podniesienie poziomu wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć 	cały rok	wychowawcy, psycholog,	Zapisy w dzienniku,

dotyczącej mechanizmu uzależnień	psychoedukacyjnych i spotkań ze specjalistami (np. terapeutami uzależnień) dotyczących mechanizmów uzależnień.	szkolny	specjaliści	dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego
Zapoznanie adresatów programu z ofertą instytucji pomocowych dla osób zagrożonych uzależnieniem	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie i aktualizowanie na stronie internetowej szkoły bazy z danymi teleadresowymi instytucji, które pomagają osobom zagrożonym uzależnieniem lub uzależnionym i ich rodzinom. 	cały rok szkolny	Psycholog, administrator strony internetowej	Strona internetowa szkoły
Promowanie zdrowego, wolnego od używek stylu życia	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć Szkolnego klubu sportowego, • udział w zawodach i turniejach sportowych, • organizowanie wycieczek i rajdów, • organizowanie wyjść na wydarzenia sportowe i kulturalne, • organizowanie warsztatów teatralnych i artystycznych oraz innych form ciekawego spędzania czasu poza lekcjami. 	cały rok szkolny	nauczyciele WF, wychowawcy, nauczyciele	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy, dzienniki zajęć sportowych
Uczenie adresatów programu z zasad bezpiecznego korzystania z technologii	<ul style="list-style-type: none"> • uczenie młodzieży zasad bezpiecznego korzystania z Internetu i innych urządzeń multimedialnych oraz 	cały rok szkolny	Nauczyciele informatyki, wychowawcy, psycholog, specjaliści	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa

informacyjnych	<p>ochrony danych osobowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dotyczących zagrożeń związanych z użytkowaniem Internet i innych komunikatorów (uzależnienia od komputera i Internetu, cyberprzemoc, stalking itp.) 			szkolnego
-----------------------	---	--	--	-----------

Podniesienie poziomu wiedzy na temat zdrowia fizycznego i psychicznego

Zadania	Sposób realizacji	Termin	Osoby odpowiedzialne	Dokumentacja
Poszerzenie wiadomości o specyfice okresu późnej adolescencji, w tym seksualności człowieka	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć edukacyjnych i spotkań ze specjalistami dotyczących specyfiki wieku dojrzewania, organizowanie zajęć wychowania do życia w rodzinie 	cały rok szkolny	nauczyciele biologii, wychowawcy, psycholog, pielęgniarka szkolna	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego
Rozwijanie świadomości własnego zdrowia, w tym zdrowia psychicznego	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dotyczących ochrony zdrowia, w tym zdrowia psychicznego, udział w programach profilaktyki chorób somatycznych i promocji zdrowia psychicznego, 	cały rok szkolny	nauczyciele biologii, wychowawcy, psycholog, specjaliści	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy i psychologa szkolnego
Poznanie zasad racjonalnego odżywiania się i zdrowego	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć edukacyjnych dotyczących racjonalnego odżywiania 	zgodnie z harmonogramem	nauczyciele biologii, wychowawcy, psycholog,	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy

stylu życia	<p>się,</p> <ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć psychoedukacyjnych dotyczących przyczyn, objawów i skutków zaburzeń łaknienia, kształtowanie właściwych nawyków pielęgnacyjnych i higienicznych, promowanie aktywnych form wypoczynku 	ramem	specjaliści	wychowawcy i psychologa szkolnego
Promowanie idei honorowego krwiodawstwa i dawstwa szpiku	<ul style="list-style-type: none"> udział w akcjach krwiodawstwa i akcji rejestracji dawców szpiku 	zgodnie z harmonogramem	nauczyciele biologii, i przyrody, wychowawcy	zapisy w dzienniku, sprawozdania z przebiegu akcji
Promowanie postaw proekologicznych	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć edukacyjnych dotyczących ekologii i zachowań proekologicznych 	zgodnie z harmonogramem	nauczyciele biologii, i przyrody, wychowawcy	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy wychowawcy

Zapobieganie niepowodzeniom szkolnym uczniów

Zadania	Sposób realizacji	Termin	Osoby odpowiedzialne	Dokumentacja
Zapewnienie dodatkowego wsparcia dydaktycznego	<ul style="list-style-type: none"> prowadzenie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych dla uczniów. 	cały rok szkolny	nauczyciele przedmiotów	zapisy w dzienniku
Polepszenie frekwencji uczniów	<ul style="list-style-type: none"> eliminowanie nieuzasadnionych nieobecności uczniów na lekcjach 	cały rok szkolny	wychowawcy, nauczyciele, dyrektor, rodzice	zapisy w dzienniku, książka rozmów protokołowanych

Pomoc w planowaniu dalszej kariery edukacyjnej i zawodowej uczniów

Zadania	Sposób realizacji	Termin	Osoby odpowiedzialne	Dokumentacja
Przygotowanie uczniów do wyboru dalszego kierunku kształcenia	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć edukacyjnych dotyczących czynników, które warto brać pod uwagę przy podejmowaniu decyzji dotyczących dalszego kształcenia i przyszłego zawodu 	cały rok szkolny	nauczyciele podstaw przedsiębiorczości, psycholog, doradca zawodowy	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy psychologa szkolnego
Rozwój samoświadomości uczniów, kształtowanie odpowiedzialności za siebie i swój rozwój, podejmowane decyzje i zadania	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć edukacyjnych dotyczących poznania samego siebie, swoich mocnych stron, talentów i zainteresowań, a także ograniczeń predestynujących lub będących przeciwwskazaniem do pracy w określonych zawodach, organizowanie konsultacji indywidualnych dla uczniów niezdecydowanych i posiadających zdrowotne ograniczenia przy wyborze dalszego kształcenia i zawodu, 	cały rok szkolny	nauczyciele podstaw przedsiębiorczości, psycholog, doradca zawodowy	zapisy w dzienniku, dokumentacji pracy psychologa szkolnego
Promowanie przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie zajęć edukacyjnych dotyczących różnych aspektów bycia przedsiębiorczym na zmieniającym się rynku. 	cały rok szkolny	nauczyciele podstaw przedsiębiorczości, doradca zawodowy	zapisy w dzienniku,

Poznanie specyfiki lokalnego, krajowego i globalnego rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie zajęć edukacyjnych dotyczących zmieniającego się rynku pracy, • prowadzenie bazy informatorów dotyczących uczelni i szkół policealnych w regionie 	cały rok szkolny	nauczyciele podstaw przedsiębiorczości, doradca zawodowy, nauczyciele bibliotekarze	zapisy w dzienniku, kącik ofert edukacyjnych szkół wyższych i policealnych

REALIZACJA PROGRAMU WYCHOWAWCZO - PROFILAKTYCZNEGO

Realizatorami programu są wychowawcy, psycholog szkoły, nauczyciele, pozostali pracownicy szkoły oraz specjaliści współpracujący ze szkołą.

Działania wychowawczo – profilaktyczne kierowane do uczniów realizowane są w ramach:

- godzin wychowawczych;
- lekcji przedmiotowych;
- spotkań edukacyjnych z psychologiem, pracownikami poradni psychologiczno – pedagogicznych, pielęgniarką, policjantem;
- spotkań interwencyjnych ze specjalistami;
- warsztatów psychoedukacyjnych;
- zajęć pozalekcyjnych i kół zainteresowań;
- akcji charytatywnych;
- imprez szkolnych i środowiskowych;
- konferencji;
- konkursów;
- przedstawień;
- materiałów informacyjnych;
- filmów edukacyjnych.

Nauczyciele:

- realizują w ramach programu wychowawczo – profilaktycznego działania informacyjne i edukacyjne na lekcjach przedmiotowych i godzinach wychowawczych,
- wspierają uczniów i rodziców w procesie wychowania,
- inicjują i realizują pomoc psychologiczno – pedagogiczną,
- rozwijają zainteresowania poznawcze uczniów,
- propagują zdrowy, wolny od uzależnień styl życia,
- podnoszą wiedzę i doskonalą swoje umiejętności zawodowe w zakresie realizacji szkolnych działań wychowawczo - profilaktycznych.

PRZEWIDYWANE EFEKTY DZIAŁAŃ WYCHOWAWCZYCH I PROFILAKTYCZNYCH

1. Rozwój umiejętności osobistych i interpersonalnych uczniów sprzyjających osiągnięciu dojrzałości psychospołecznej.
2. Integracja uczniów w klasach.
3. Rozwój poczucia własnej wartości, zaufania do siebie i poznanie własnych możliwości.
4. Demokratyzacja życia społeczności szkolnej.

5. Respektowanie praw uczniów i nauczycieli szkoły.
6. Przygotowanie do wyboru kierunku kształcenia.
7. Wdrożenie do zdrowego stylu życia i podejmowania działań na rzecz ochrony zdrowia.
8. Przygotowanie do pełnienia różnych ról społecznych.
9. Poszanowanie dla tradycji i kultur narodowych.
10. Rozbudzanie patriotyzmu.
11. Uwrażliwianie na potrzeby innych.
12. Efektywna współpraca uczniów, rodziców, nauczycieli i środowiska lokalnego.

Efekty działań w ramach strategii edukacyjnej i informacyjnej

Adresaci programu mają szeroką wiedzę na temat:

- specyfiki rozwoju psychologiczno – emocjonalnego w wieku późnej adolescencji,
- zdrowia psychicznego i objawów jego zagrożenia,
- umiejętności osobistych i interpersonalnych sprzyjających osiągnięciu dojrzałości psychospołecznej,
- skutków spożywania alkoholu, palenia tytoniu oraz zażywania środków psychoaktywnych,
- mechanizmów uzależnień,
- możliwościach otrzymania pomocy w szkole i poza nią,
- odpowiedzialności prawnej nieletnich i dorosłych za czyny zabronione.

Efekty działań w ramach strategii alternatywnej

Adresaci programu:

- włączają się do realizowania programów promujących zdrowy i wolny od uzależnień styl życia,
- angażują się w pozalekcyjne działania w szkole i poza nią.

Efekty działań w ramach strategii interwencyjnej

- Adresaci programu otrzymują pomoc w rozwiązywaniu problemów i wsparcie w sytuacjach kryzysowych adekwatnie do potrzeb:

Wskaźniki realizacji celów:

- Zmniejszenie ilości uczniów z końcowymi ocenami niedostatecznymi.
- Poprawa frekwencji na zajęciach szkolnych.
- Wzrost liczby rodziców regularnie korzystających z dziennika elektronicznego.
- Wzrost ilości uczniów aktywnie uczestniczących w zajęciach rozwijających zainteresowania poznawcze oraz w olimpiadach i konkursach.
- Wzrost ilości uczniów angażujących się w zajęcia pozalekcyjne.
- Zmniejszenie ilości uczniów palących papierosy.

- Zmniejszenie ilości uczniów pijących alkohol.
- Zmniejszenie ilości uczniów mających kontakt ze środkami psychoaktywnymi.

EWALUACJA

Przedmiotem ewaluacji jest Szkolny program wychowawczo – profilaktyczny IV Liceum Ogólnokształcącego im Stefanii Sempołowskiej w Lublinie. Ewaluacja programu polega na systematycznym gromadzeniu informacji na temat przeprowadzonych działań, w celu wykorzystania ich do modyfikacji i podwyższania skuteczności przyszłych działań. W tym celu proces ten będzie dotyczył:

- ewaluacji celu - czy osiągnięte zostały założone cele,
- ewaluacji wyniku - jakie są efekty zrealizowanych działań; sprawdzanie wszystkich potencjalnych korzyści (takich, jak np. przyrost wiedzy, rozwój umiejętności i kompetencji, zmiany w postawach, zachowaniu i stylu życia),
- ewaluacji procesu – czy sposób realizacji programu sprzyjał skuteczności.

W ewaluacji programu uczestniczyć będą przedstawiciele wszystkich grup osób, które są zaangażowane w działania wychowawcze i profilaktyczne, a więc: kierownictwo szkoły, nauczyciele, szkolni specjaliści, rodzice i uczniowie.

Ewaluacja prowadzona będzie przez Zespół ds. ewaluacji programu wychowawczo - profilaktycznego powołany przez dyrektora. Zadaniem Zespołu jest opracowanie planu ewaluacji, organizacja badań oraz opracowanie wyników.

Oceny efektów realizacji Szkolnego programu wychowawczo - profilaktycznego, obok bieżącego monitorowania dokonuje się raz w roku po zrealizowaniu określonych działań. Wynikające z oceny wnioski, przekazywane są do wiadomości Rady pedagogicznej, Rady rodziców i Samorządu uczniowskiego.

W kolejnych latach Zespół ds. ewaluacji programu wychowawczo - profilaktycznego określa zakres bieżącej ewaluacji (całość po zrealizowaniu całego cyklu). Obszar badań może dotyczyć:

- promocji zdrowia,
- profilaktyki uzależnień i innych zagrożeń,
- przystosowania do życia społecznego,
- przeciwdziałaniu niedostosowania społecznego i przestępczości nieletnich,
- ochrony przed negatywnym wpływem mediów i sekt.

Źródła informacji ewaluacyjnych to:

1. osoby związane z działaniami wychowawczymi i profilaktycznymi w szkole, a więc twórcy programu wychowawczo-profilaktycznego, nauczyciele, uczniowie, rodzice, szkolni specjaliści, pozostali pracownicy,

2. dokumentacja, zarówno ta prowadzona standardowo w szkole, jak i tworzona specjalnie na potrzeby działań wychowawczych i profilaktycznych;

W procesie ewaluacji zastosowane zostaną następujące metody i narzędzia:

- **obserwacja** - monitorowanie funkcjonowania uczniów w szkole przez wszystkich pracowników,
- **wywiady** z rodzicami (opiekunami) uczniów, z pracownikami socjalnymi, kuratorami sądowymi, pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, policją,
- **analiza dokumentacji szkolnej**, zwłaszcza dzienników lekcyjnych (oceny uczniów, frekwencja, uwagi i pochwały nauczycieli), dokumentacji pracy wychowawców i dokumentacji pracy psychologa szkolnego (opinie i orzeczenia Poradni Psychologiczno - Pedagogicznych, informacje na temat udzielanej pomocy materialnej rodzinom uczniów) itp.
- **rozmowy i porady** udzielane uczniom, rodzicom i nauczycielom,
- **analizy przypadków** dotyczące zdarzeń szczególnych zaistniałych w analizowanym okresie
- **anonimowa ankieta dla rodziców, uczniów** oraz **nauczycieli** - mająca na celu dostarczenie informacji na temat skuteczności działań wychowawczo -profilaktycznych realizowanych w szkole, ze szczególnym zwróceniem uwagi na występujące problemy szkolne wraz z częstotliwością ich występowania oraz szczególnie ważne tematy profilaktyczne, które warto podjąć w przyszłości.

Na podstawie zgromadzonych danych Zespół ds. ewaluacji programu wychowawczo - profilaktycznego dokonuje ich analizy i interpretacji uzyskanych wyników. Zidentyfikowane powyżej rezultaty działań wychowawczych i profilaktycznych zestawiane są z celami ujętymi w programie wychowawczo - profilaktycznym. Efektem jest identyfikacja celów, które zostały osiągnięte, celów, które zostały osiągnięte tylko częściowo oraz celów, które nie zostały osiągnięte. Na tej podstawie formułowane są zalecenia wskazujące kierunki zmian, które należy wprowadzić do obowiązującego dotychczas Programu wychowawczo - profilaktycznego szkoły.